

6. Офіційний сайт інформаційного агентства «УНІАН». Найменш корисні професії в Україні. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/news/356798-naumensh-korisni-profesiji-v-ukrajini.html>

7. Офіційний сайт інформаційного агентства «УНІАН». Експерт назвав затребувані професії в Україні у найближчі 10 років. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/news/596892-ekspert-nazvav-zatrebuvani-profesiji-v-ukrajini-u-nayblijchi-10-rokiv.html>

8. Названі 10 найбільш затребуваних професій–2013. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://women.in.ua/nazvani-10-najbilsh-zatrebuvani-profesij-2013.html>

9. The 100 best jobs. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://money.usnews.com/careers/best-jobs/rankings/the-100-best-jobs>

10. Jobs Rated 2012: Ranking 200 Jobs From Best to Worst. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.careercast.com/jobs-rated/2012-ranking-200-jobs-best-worst>

I.A. БОЙКО,

к.е.н., ст. викладач, Національний університет харчових технологій

Використання факторного аналізу для оцінки факторів впливу на фінансовий стан підприємств хлібопекарської галузі

У статті розглянуто сучасні проблеми функціонування хлібопекарної промисловості України та причини погіршення фінансового стану хлібопекарських підприємств. Обґрунтовано важливість використання факторного аналізу для дослідження основних факторів впливу на фінансовий стан підприємства. На основі дослідження підприємств хлібопекарської промисловості розглянуті окремі детерміновані факторні моделі та визначені ряд факторів, що головним чином впливають на фінансовий стан підприємств.

Ключові слова: фінансовий стан, факторний аналіз, детермінована факторна модель, хлібопекарська промисловість.

I.A. БОЙКО,

к.э.н., ст. преподаватель., Национальный университет пищевых технологий

Использование факторного анализа для оценки факторов влияния на финансовое положение предприятий хлебопекарной промышленности

В статье рассмотрены современные проблемы функционирования хлебопекарной промышленности Украины и причины ухудшения финансового состояния хлебопекарных предприятий. Обоснована важность использования факторного анализа для исследования основных факторов влияния на финансовое состояние предприятия. На основе исследования предприятий хлебопекарной промышленности рассмотрены отдельные детерминированные факторные модели и определен ряд факторов, главным образом влияющих на финансовое состояние предприятий.

Ключевые слова: финансовое состояние, факторный анализ, детерминированная факторная модель, хлебопекарная промышленность.

I. BOIKO,

PhD in economics, National University of Food Technologies

Using factor analysis for evaluation factors influence on financial condition of bakery industry enterprises

The article considers current problems functioning bakery industry in Ukraine and the reasons worsening the financial condition of bakeries. Proved the importance of the factor analysis for the researching of basic factors influence the financial position of the company. Based on the research enterprise baking industry consider some determinate factor models and identified several factors that mainly affect the financial condition.

Keywords: financial condition, factor analysis, deterministic factor model, the bakery industry.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання хлібопекарські підприємства України переживають не найкращі часи. Постійне скорочення обсягів виробництва хлібобулочних виробів, жорстке цінове регулювання одночасно з низькою ефективністю використання ресурсів, високим ступенем зношеності основних засобів, плинності кадрів унеможливує отримання прибутку, достатнього для стратегічного розвитку підприємств. У даних умовах важливого значення набуває оцінка фінансового стану підприємства та визначення основних факторів впливу на нього.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Для оцінки фінансового стану підприємств широко використовуються різноманітні методи аналізу: горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний, трендовий аналіз. Але особливі

уваги заслуговує факторний аналіз, головною метою якого є встановлення загальних закономірностей, що визначають сутність досліджуваного явища.

Метою статті є обґрунтування доцільності застосування факторного аналізу для оцінки факторів впливу на фінансовий стан досліджуваних підприємств хлібопекарської галузі.

Виклад основного матеріалу. Дослідження зовнішнього середовища діяльності підприємств хлібопекарської галузі дозволило визначити такі проблеми їх функціонування:

– близько 70% продукції хлібопекарних підприємств підлягає державному ціновому регулюванню, що обмежує можливості побудови ефективної цінової політики підприємствами та унеможливує отримання прибутку, достатнього на здійснення інноваційного оновлення техніки та технологій;

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

– значний обсяг тіньового ринку хлібобулочної продукції (понад 60%), виробництво якої, як правило, здійснюється з порушеннями технологічних умов, що відображається на її якості;

– низька якість борошна (з низькими хлібопекарськими властивостями як наслідок невисокої якості пшениці, що насамперед пояснюється зацікавленістю зернотрейдерів саме в експорті пшениці, а не в задоволенні потреб внутрішнього ринку);

– можливості отримання борошна з Аграрного фонду обмежені (задоволення 40% загальної потреби в борошні, низька якість, 100% передоплата, високі транспортні витрати, що знецінюють отриману економію в ціні борошна).

Проведене дослідження фінансового стану підприємств та їхніх фінансових можливостей стратегічного розвитку дало змогу виявити найважливіші аспекти та найбільш слабкі позиції у фінансовому стані досліджуваних підприємств, що характерні для більшості підприємств хлібопекарської галузі:

– недостатньо ефективне управління активами підприємства, що відображається у створенні необґрунтовано високих запасів сировини і товарів та послабленні умов кредитування дебіторів, що призводить до вилучення коштів з обігу і, як наслідок, зменшення прибутковості та оборотності активів;

– здійснення необґрунтованих капітальних вкладень, що значно перевищують наявні власні ресурси підприємства та, як наслідок, негативно впливають на ліквідність та фінансову стійкість підприємства;

– висока частка фізично та морально зношеного обладнання, що на окремих досліджуваних підприємствах становила більше 70%;

– наявність необґрунтовано високих витрат на збут та адміністративних витрат, що в окремі періоди досягали третини виробничої собівартості продукції досліджуваних підприємств;

– неефективне управління капіталом підприємств, що пов'язане із залученням позикового капіталу під відсотки, що висі за рентабельність активів, в результаті чого отримано збитки.

Для оцінки впливу факторів на фінансовий стан необхідно побудувати детерміновану факторну систему, яка представляє досліджуване явище у вигляді добутку декількох факторів, що визначають його величину і знаходяться з ним у функціональній залежності [1].

Детермінована факторна модель може бути побудована на основі способу скорочення, що представляє собою створення нової факторної моделі шляхом ділення чисельника і знаменника на один і той же показник [2]. У даному випадку отримана кінцева модель буде такого ж типу, що і вихідна, однак з іншим набором факторів. Таким же способом побудована факторна модель Дюпона, що дозволяє оцінити, за рахунок яких факторів відбулася зміна рентабельності (рентабельності активів, власного капіталу тощо).

Рентабельність власного капіталу характеризує віддачу на вкладений капітал для будь-якого інвестора, власника бізнесу. Показник показує, наскільки ефективно був використаний вкладений у підприємство капітал, та характеризує ефективність використання не всього капіталу (або активів) підприємства, а тільки тієї частини, що належить власникам підприємства. Головним порівняльним критерієм при аналізі рентабельності власного капіталу виступає відсоток альтернативної прибутковості, яку міг би отримати власник, вклавши свої гроші в інший бізнес.

Для факторного аналізу було підбрано вісім підприємств хлібопекарної галузі з різних областей України, що є лідерами на своїх ринках збуту.

П'ятифакторна модель рентабельності власного капіталу Дюпона дає змогу визначити вплив кожного окремого фактора на рентабельність власного капіталу підприємства [2]:

$$P_{в.к.} = \frac{ЧП}{ВК} \cdot 100\% = \frac{ЧП}{ВК} \cdot \frac{ВР}{ВР} \cdot \frac{А}{А} \cdot \frac{ОА}{ОА} \cdot \frac{ПЗ}{ПЗ} \cdot 100\% = \\ = \frac{ЧП}{ВР} \cdot 100\% \cdot \frac{ВР}{ОА} \cdot \frac{А}{ВК} \cdot \frac{ПЗ}{А} \cdot \frac{ОА}{ПЗ} \quad (1)$$

де ЧП – чистий прибуток підприємства, тис. грн.;

ВК – сума власного капіталу, тис. грн.;

ВР – чиста виручка від реалізації продукції, тис. грн.;

А – загальна сума активів підприємства, тис. грн.;

ОА – сума оборотних активів, тис. грн.;

ПЗ – сума поточних зобов'язань, тис. грн.;

$\frac{ЧП}{ВР} \cdot 100\%$ – рентабельність продаж, %; $\frac{ВР}{ОА}$ – оборотність оборотних активів, об; $\frac{А}{ВК}$ – коефіцієнт фінансової залежності (обернений коефіцієнт автономії); $\frac{ПЗ}{А}$ – частка поточних зобов'язань в загальній сумі капіталу підприємства; $\frac{ОА}{ПЗ}$ – коефіцієнт поточної ліквідності.

Факторний аналіз рентабельності власного капіталу буде здійснюватися методом ланцюгових підстановок, що використовується для детермінованих факторних моделей. Він дозволяє визначити вплив окремих факторів на зміну величини результативного показника шляхом поступової заміни базисної величини кожного фактора на його фактичну величину.

Результати факторного аналізу представлені в табл. 1.

Загальною тенденцією для всіх досліджуваних підприємств є зростання рентабельності власного капіталу в 2009–2010 роках та частково у 2012 році. Значне падіння рентабельності власного капіталу відбулося в 2011 році. При цьому найбільший позитивний вплив на формування показника рентабельності власного капіталу спричинило зростання рентабельності продаж. Найбільший негативний вплив на рентабельність власного капіталу спричинило зменшення оборотності оборотних активів за рахунок зниження оборотності товарів та дебіторської заборгованості.

Розглянемо вплив зазначених факторів більш докладно у 2012 році (табл. 2).

За рахунок збільшення рентабельності продажів у 2012 році майже всі досліджувані підприємства збільшили рентабельність власного капіталу. При цьому саме рентабельність продажів має найвагомий вплив на рентабельність власного капіталу, оскільки навіть незначне збільшення рентабельності продажів призводило до значного збільшення рентабельності власного капіталу. Така зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни рентабельності продажів була неоднозначною на підприємствах, що мають різну структуру капіталу. Дослідження підтвердило наявність суттєвого впливу оборотності оборотних активів на рентабельність власного капіталу, оскільки навіть незначне збільшення чи зменшення оборотності призводило до значної зміни рентабельності власного капіталу.

Підприємством, яке досягло збільшення рентабельності власного капіталу за рахунок зменшення частки власного капіталу в загальній структурі джерел фінансування,

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 1. Результати факторного аналізу рентабельності власного капіталу підприємств хлібопекарської галузі

Підприємство	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012
1	2	3	4	5	6
Зміна рентабельності власного капіталу:					
у порівнянні з попереднім роком					
Підприємство 1	-15,8	25,3	38,2	-16,2	-13,2
Підприємство 2	39,2	18,8	10,1	-4,8	1,6
Підприємство 3	21,8	24,2	4,9	8,8	-0,2
Підприємство 4	8,4	10,8	0,8	-21,3	18,8
Підприємство 5	-77,5	17,1	83,6	-166,8	175,9
Підприємство 6	-354,4	231,7	116,1	-69,5	75,1
Підприємство 7	-47,3	39,5	6,8	-14,6	4,4
Підприємство 8	16,2	0,2	-0,3	-2,1	10,6
за рахунок зміни рентабельності продаж					
Підприємство 1	-3,20	25,45	45,98	-14,84	-12,41
Підприємство 2	38,21	20,45	15,15	-1,26	4,10
Підприємство 3	26,53	22,14	5,44	11,63	-0,48
Підприємство 4	8,84	8,83	0,57	-18,88	20,08
Підприємство 5	-11,05	75,54	83,74	-49,40	174,75
Підприємство 6	-273,93	239,17	117,07	-69,43	74,70
Підприємство 7	-17,61	40,63	6,57	-11,37	6,04
Підприємство 8	16,28	0,10	-0,33	-1,91	11,30
за рахунок зміни оборотності оборотних активів					
Підприємство 1	-6,38	0,59	-0,93	-7,33	0,99
Підприємство 2	0,22	-11,93	-9,37	-7,70	3,18
Підприємство 3	1,35	-0,75	-5,65	-3,57	3,96
Підприємство 4	0,39	-0,19	-1,56	-2,91	-4,26
Підприємство 5	-10,62	0,41	0,12	-1,58	3,25
Підприємство 6	99,35	-3,15	-0,15	-45,71	0,03
Підприємство 7	-36,22	-0,32	0,52	1,99	-1,08
Підприємство 8	0,30	0,01	0,04	0,39	0,16
за рахунок зміни коефіцієнта фінансової залежності (обернений коефіцієнт автономії)					
Підприємство 1	-12,23	-0,04	-11,05	0,66	-1,62
Підприємство 2	0,12	-0,19	-0,85	-1,57	-8,10
Підприємство 3	-1,64	0,17	2,22	-2,48	-2,70
Підприємство 4	-0,24	0,45	0,89	0,34	1,47
Підприємство 5	-89,87	-38,12	-0,08	-98,22	-0,82
Підприємство 6	-27,94	-28,31	-0,31	29,10	-0,26
Підприємство 7	-20,45	-0,95	-0,19	-2,05	-0,97
Підприємство 8	-0,42	0,06	0,03	-0,15	-1,25
за рахунок зміни частки поточних зобов'язань у загальній сумі капіталу підприємства					
Підприємство 1	-1,07	-0,48	-0,90	2,09	-0,71
Підприємство 2	-0,02	4,42	-11,51	13,89	-3,80
Підприємство 3	0,17	0,97	-5,05	23,35	0,12
Підприємство 4	-0,24	-0,89	-1,59	-6,30	0,83
Підприємство 5	-40,94	-16,54	-0,17	-27,72	0,05
Підприємство 6	3,51	-178,31	-1,04	16,46	-0,41
Підприємство 7	-18,95	-0,62	-0,14	-1,41	-5,00
Підприємство 8	0,05	0,10	0,08	-0,35	-1,63
за рахунок зміни коефіцієнту поточної ліквідності					
Підприємство 1	7,06	-0,22	5,12	3,23	0,58
Підприємство 2	0,64	6,10	16,65	-8,13	6,22
Підприємство 3	-4,64	1,68	7,98	-20,16	-1,11
Підприємство 4	-0,36	2,60	2,52	6,47	0,72
Підприємство 5	75,00	-4,17	-0,05	10,08	-1,29
Підприємство 6	-155,34	202,33	0,51	0,08	1,03
Підприємство 7	45,92	0,75	0,03	-1,78	5,45
Підприємство 8	-0,01	-0,10	-0,09	-0,03	1,98

Джерело: розраховано автором.

Таблиця 2. Результати факторного аналізу рентабельності власного капіталу в 2012 році

Підприємство	Рентабельність (збитковість) власного капіталу 2011 року	Рентабельність (збитковість) власного капіталу 2012 року	Зміна рентабельності (збитковості) власного капіталу 2012/2-011 рр.	За рахунок зміни:				
				рентабельності продаж	оборотності оборотних активів	коефіцієнта фінансової залежності	частки поточних зобов'язань в загальній сумі зобов'язань підприємства	коефіцієнту поточної ліквідності
Підприємство 1	20,36	7,18	-13,18	-12,41	0,99	-1,62	-0,71	0,58
Підприємство 2	27,97	29,57	1,60	4,10	3,18	-8,10	-3,80	6,22
Підприємство 3	21,60	21,38	-0,21	-0,48	3,96	-2,70	0,12	-1,11
Підприємство 4	-11,39	7,45	18,84	20,08	-4,26	1,47	0,83	0,72
Підприємство 5	-168,61	7,33	175,94	174,75	3,25	-0,82	0,05	-1,29
Підприємство 6	-72,10	2,99	75,09	74,70	0,03	-0,26	-0,41	1,03
Підприємство 7	-13,87	-9,44	4,43	6,04	-1,08	-0,97	-5,00	5,45
Підприємство 8	-251,59	9,62	261,21	261,64	6,90	-6,21	-4,67	3,54
Підприємство 9	-1,54	9,02	10,56	11,30	0,16	-1,25	-1,63	1,98

Джерело: розраховано автором.

тобто за рахунок зниження фінансової стійкості, було Підприємство №4. Зменшення частки власного капіталу супроводжується зростанням частки позикового капіталу. Використання позикового капіталу дійсно підвищує рентабельність власного капіталу, що виникає за рахунок ефекту фінансового важеля. Однак дозволити собі збільшувати суму позикового капіталу можуть лише підприємства, економічна рентабельність яких більша за середню ставку позикового відсотка. На всіх досліджуваних підприємствах (окрім Підприємства №4) відбулося підвищення фінансової стійкості за рахунок збільшення частки власного капіталу, але, як наслідок, це призвело до зменшення рентабельності власного капіталу. Слід зауважити, що зміна фінансової залежності суттєво не впливає на рентабельність власного капіталу. Так, збільшення коефіцієнта фінансової залежності на 10% призводило у середньому до збільшення на 0,24–3,52 в.п. рентабельності власного капіталу.

Збільшення частки поточних зобов'язань позитивно впливає на рентабельність власного капіталу, оскільки свідчить про підвищення частки позикового короткострокового капіталу, який підвищує рентабельність власного капіталу за рахунок ефекту фінансового важеля. Підприємствами, що збільшили рентабельність власного капіталу у 2012 році за рахунок підвищення частки поточних зобов'язань в загальній структурі джерел фінансування, були Підприємства №3, 4, 5. Слід зауважити, що збільшення частки всього позикового капіталу (довгострокового та короткострокового) спостерігалось лише на Підприємстві №4, що свідчить про те, що на Підприємствах №3 та 5 змінилась лише структура позикового капіталу – зростання короткострокового та зниження довгострокового, що в подальшому негативно позначиться на ліквідності цих підприємств. Вплив зміни частки поточних зобов'язань у структурі джерел фінансування також незначний, і зміна на 10% частки призводить до зміни на 0,24–2,71 в.п. рентабельності власного капіталу.

Оскільки майже на всіх досліджуваних підприємствах підвищилася ліквідність (коефіцієнт поточної ліквідності), це

сприяло підвищенню рентабельності власного капіталу, за винятком Підприємств №3 та 5. Коефіцієнт поточної ліквідності також мав незначний вплив на рентабельність власного капіталу, зокрема збільшення на 10% коефіцієнта поточної ліквідності призводило до збільшення на 0,2–2,34 в.п. рентабельності власного капіталу.

Таким чином, можна зробити висновки, що найбільший вплив на рентабельність власного капіталу мають рентабельність продаж та оборотність оборотних активів, що відповідно відносяться до груп показників рентабельності та ділової активності. Що стосується інших показників фінансової стійкості та ліквідності, то їхній вплив дещо обмежений.

Розглянемо більш детально, за рахунок яких факторів відбулися зміни ліквідності досліджуваних підприємств. Для цього можна скористатися існуючою факторною моделлю [3]:

$$K_{ш.л.} = \frac{OA - Z}{ПЗ} = \frac{OA}{ПЗ} - \frac{Z}{ПЗ} = \frac{OA}{ПЗ} - \frac{3 \cdot 360}{СРП} \cdot \frac{СРП}{КЗ \cdot 360} \cdot \frac{КЗ}{ПЗ} = K_{н.л.} - \frac{T_{к.з.}}{T_3} \cdot \frac{КЗ}{ПЗ} \quad (2)$$

де $K_{ш.л.}$ – коефіцієнт швидкої ліквідності;
 Z – сума запасів підприємства, тис. грн;
 $СРП$ – собівартість реалізованої продукції, тис. грн.;
 $КЗ$ – кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.

$K_{н.л.}$ – коефіцієнт поточної ліквідності;
 $T_{к.з.}$ – термін погашення кредиторської заборгованості, днів;
 T_3 – термін оборотності запасів (виробничий цикл), днів;
 $\frac{КЗ}{ПЗ}$ – частка кредиторської заборгованості у структурі поточних зобов'язань.

Зазначена формула може бути використана для детальної оцінки швидкої ліквідності будь-якого підприємства та дозволяє простежити взаємозв'язок між усіма її компонентами. У цій формулі, як результуючий показник, обраний коефіцієнт швидкої ліквідності, оскільки позикодавці та аналітики саме йому надають перевагу серед інших показників

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 3. Результати факторного аналізу коефіцієнта швидкої ліквідності

Підприємство	2008/2007	2009/2008	2010/2009	2011/2010	2012/2011
1	2	3	4	5	6
Зміна коефіцієнта швидкої ліквідності в порівнянні з попереднім роком					
Підприємство 1	-0,15	0,14	0,09	-0,07	0,19
Підприємство 2	0,06	0,23	0,56	-0,41	0,47
Підприємство 3	0,09	0,24	1,23	-1,04	0,02
Підприємство 4	0,17	0,22	-0,05	-0,04	-0,10
Підприємство 5	-0,43	0,17	-0,16	0,02	0,12
Підприємство 6	1,82	-1,55	-0,62	0,44	0,44
Підприємство 7	-1,20	-0,10	-0,15	-0,12	-0,23
Підприємство 8	0,03	0,15	0,06	0,20	0,08
В тому числі:					
за рахунок зміни частки оборотних активів у загальній структурі активів					
Підприємство 1	-0,13	0,40	0,08	0,27	-0,02
Підприємство 2	0,07	0,39	0,12	0,33	0,09
Підприємство 3	0,17	0,31	0,23	0,36	-0,05
Підприємство 4	0,30	0,17	0,11	-0,02	0,23
Підприємство 5	-0,23	0,17	0,08	0,07	-0,08
Підприємство 6	1,47	-0,58	0,33	-0,20	0,28
Підприємство 7	-0,88	-0,02	-0,14	0,33	-0,06
Підприємство 8	0,10	0,01	-0,02	0,30	0,04
за рахунок зміни частки поточних зобов'язань у загальній структурі джерел фінансування					
Підприємство 1	-0,02	-0,31	0,02	-0,12	0,10
Підприємство 2	0,00	-0,23	0,53	-0,61	0,17
Підприємство 3	0,01	-0,15	1,06	-1,36	-0,01
Підприємство 4	-0,15	0,12	0,24	-0,48	-0,14
Підприємство 5	-0,16	-0,15	-0,06	-0,10	0,00
Підприємство 6	0,06	-1,59	-0,54	0,20	0,28
Підприємство 7	-0,31	-0,11	0,19	-0,17	-0,40
Підприємство 8	-0,12	-0,14	-0,15	-0,28	0,22
за рахунок зміни терміну оборненості запасів					
Підприємство 1	0,02	-0,02	0,01	-0,36	0,17
Підприємство 2	0,02	0,03	-0,02	-0,41	0,24
Підприємство 3	-0,04	0,08	0,01	-0,41	0,10
Підприємство 4	0,00	0,00	-0,33	0,40	-0,47
Підприємство 5	-0,14	0,15	-0,21	0,02	0,24
Підприємство 6	0,41	-0,01	-0,39	0,55	0,08
Підприємство 7	0,03	0,02	-0,05	-0,33	0,08
Підприємство 8	0,34	0,18	0,15	0,01	-0,07
за рахунок зміни терміну погашення кредиторської заборгованості					
Підприємство 1	0,05	0,08	-0,72	0,40	-0,03
Підприємство 2	0,08	0,04	-0,20	0,27	-0,03
Підприємство 3	0,04	0,01	-0,77	0,49	-0,01
Підприємство 4	0,18	-0,01	-0,12	-0,11	0,49
Підприємство 5	0,28	0,00	-0,10	0,01	0,00
Підприємство 6	-5,07	0,99	0,19	-0,77	0,08
Підприємство 7	-0,11	0,05	-0,06	0,09	0,22
Підприємство 8	-0,56	0,12	0,02	-0,45	0,11
за рахунок зміни частки кредиторської заборгованості у загальній структурі поточних зобов'язань					
Підприємство 1	-0,08	-0,01	0,71	-0,26	-0,02
Підприємство 2	-0,11	0,00	0,14	0,02	0,00
Підприємство 3	-0,08	-0,03	0,70	-0,11	-0,02
Підприємство 4	-0,15	-0,07	0,05	0,16	-0,21
Підприємство 5	-0,17	0,00	0,12	0,02	-0,03
Підприємство 6	4,95	-0,36	-0,21	0,66	-0,28
Підприємство 7	0,07	-0,04	-0,09	-0,05	-0,06
Підприємство 8	0,27	-0,01	0,05	0,62	-0,22

Джерело: розраховано автором.

Таблиця 4. Результати факторного аналізу коефіцієнта швидкої ліквідності у 2012 році

Підприємство	Коефіцієнт швидкої ліквідності 2011 року	Коефіцієнт швидкої ліквідності 2012 року	Зміна коефіцієнта швидкої ліквідності 2012/2011	За рахунок зміни				
				частки оборотних активів у загальній структурі активів	частки поточних зобов'язань	терміну оборотності запасів	терміну погашення кредиторської заборгованості	частки кредиторської заборгованості у загальній структурі поточних зобов'язань
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Підприємство 1	0,50	0,69	0,19	-0,02	0,10	0,17	-0,03	-0,02
Підприємство 2	0,68	1,15	0,47	0,09	0,17	0,24	-0,03	0,00
Підприємство 3	0,84	0,85	0,02	-0,05	-0,01	0,10	-0,01	-0,02
Підприємство 4	0,66	0,56	-0,10	0,23	-0,14	-0,47	0,49	-0,21
Підприємство 5	0,22	0,35	0,12	-0,08	0,00	0,24	0,00	-0,03
Підприємство 6	0,72	1,16	0,44	0,28	0,28	0,08	0,08	-0,28
Підприємство 7	0,69	0,46	-0,23	-0,06	-0,40	0,08	0,22	-0,06
Підприємство 8	0,55	0,85	0,29	-0,06	0,41	0,01	0,00	-0,06
Підприємство 9	0,56	0,64	0,08	0,04	0,22	-0,07	0,11	-0,22

Джерело: розраховано автором.

ліквідності. На нашу думку, зазначену модель можна удосконалити, впровадивши у модель додатковий показник – загальну суму активів підприємства. Таким чином, удосконалена модель буде виглядати таким чином:

$$K_{ш.л.} = K_{н.л.} \cdot \frac{T_{к.з.}}{T_3} \cdot \frac{K3}{ПЗ} = \frac{OA}{ПЗ} \cdot \frac{A}{A} \cdot \frac{T_{к.з.}}{T_3} \cdot \frac{K3}{ПЗ} = \frac{OA}{A} \cdot \frac{A}{ПЗ} \cdot \frac{T_{к.з.}}{T_3} \cdot \frac{K3}{ПЗ} \quad (3)$$

де $\frac{OA}{A}$ – частка оборотних активів у загальній структурі активів підприємства;

$\frac{ПЗ}{A}$ – частка поточних зобов'язань у загальній структурі джерел фінансування.

Результати факторного аналізу представлені у табл. 3.

По більшості досліджуваних підприємств спостерігається тенденція до підвищення коефіцієнта швидкої ліквідності. Особливо слід відмітити 2012 рік, в якому відбулося зростання по майже всіх підприємствах (окрім Підприємств №4 та 7). Головними факторами, що вплинули на рівень швидкої ліквідності, виступали зміни щодо структури активів підприємства, зокрема збільшення частки оборотних активів, та зміни щодо структури зобов'язань підприємства, зокрема зменшення частки поточних зобов'язань у загальній структурі джерел фінансування. Ще одним чинником підвищення коефіцієнта швидкої ліквідності виступало зменшення тривалості виробничого циклу підприємства.

Розглянемо більш докладно вплив зазначених факторів на коефіцієнт швидкої ліквідності у 2012 році (табл. 4).

Серед досліджуваних підприємств найбільшого підвищення коефіцієнта швидкої ліквідності досягло Підприємство №2 за рахунок збільшення значення показника з 0,68 у 2011 році до 1,15 у 2012 році. При цьому найбільшим фактором успіху виступало зменшення терміну оборотності запасів (виробничого циклу) та зменшення частки поточних зобов'язань у загальній структурі джерел фінансування. Від-

повідно зменшення виробничого циклу на 40 днів (-80,7%) на Підприємстві №2 призвело до підвищення коефіцієнта швидкої ліквідності на 0,24 (+34,6%). А зменшення частки поточних зобов'язань на 0,09 в.п. сприяло збільшенню коефіцієнта швидкої ліквідності на 0,17 (25,3%).

Слід зауважити, що найбільшим впливом на зміну коефіцієнта швидкої ліквідності володіла зміна частки оборотних активів у загальній структурі активів. Так, зміна структури активів на 0,01 в.п., як правило, призводила до зміни на 2–5% коефіцієнта. Зміна частки поточних зобов'язань у загальній структурі джерел фінансування на 0,01 в.п. сприяло зміні коефіцієнта швидкої ліквідності приблизно на 2–3%. Вплив інших факторів по більшості підприємств незначний (зміна фактора на 1% призводить до зміни коефіцієнта швидкої ліквідності менше ніж на 1%).

Варто відмітити, що зростання частки кредиторської заборгованості в загальній структурі поточних зобов'язань по всіх підприємствах призвело до зменшенню коефіцієнта швидкої ліквідності. В той же час зростання частки кредиторської заборгованості буде призводити до зменшення фінансового циклу підприємства і, відповідно, підвищення його ділової активності.

Висновки

Методи аналізу фінансового стану підприємств різноманітні і для підвищення ефективності управлінських рішень, прийнятих на основі аналізу фінансового стану, розглянуті факторні моделі можуть використовуватися разом з іншими відомими методами. Розглянуті факторні моделі дозволяють відстежувати певні закономірності у розвитку господарських процесів, що характеризують фінансовий стан, визначити основні фактори, що на нього впливають, дають змогу встановити причинно-наслідкові зв'язки між ними. Що в результаті дозволить найоптимальнішим чином визначити основні шляхи покращення фінансового стану підприємств у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Пожидаева Т.А. Детерминированный факторный анализ финансового состояния / Т.А. Пожидаева // Современная экономика: проблемы и решения – 2010. – №5(5). – С. 100–112.

2. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. пос. / Г.В. Савицька. – К.: Знання, 2004. – 654 с.

3. Сорокин М. Ликвидность: основные зависимости и факторный анализ / Сорокин М. // Бизнес-Информ, 1998. – №19. – С. 63–68.

УДК 658:65.012.8

Т.Е. БЕЛЯЛОВ,
к.е.н., доцент кафедри фінансів, Київський національний університет технологій та дизайну,
А.Ф. ГУРЕВИЧ,
студент кафедри фінансів, Київський національний університет технологій та дизайну

Механізми протидії зовнішнім загрозам економічній безпеці підприємства

У статті досліджено сутність і види загроз економічній безпеці підприємства та розглянуто механізми протидії зовнішнім загрозам підприємства.

Ключові слова: загроза, фінансово-економічна безпека, підприємство, рейдерство, служба економічної безпеки.

Т.Е. БЕЛЯЛОВ,
к.э.н., доцент кафедры финансов, Киевский национальный университет технологий и дизайна,
А.Ф. ГУРЕВИЧ,
студент кафедры финансов, Киевский национальный университет технологий и дизайна

Механизмы противодействия внешним угрозам экономической безопасности предприятия

В статье исследована суть и виды угроз экономической безопасности предприятия, рассмотрены механизмы противодействия внешним угрозам предприятия.

Ключевые слова: угроза, финансово-экономическая безопасность предприятия, рейдерство, служба экономической безопасности.

T.E. BELIALOVA,
C. E.S Associate Professor of Finance, Kyiv National University of Technologies and Design,
A.F. HUREVYCH,
a student at the Department of Finance, Kyiv National University of Technologies and Design

Mechanisms to counteract external threats to the economic security of enterprises

This article explores the nature and types of threats to economic security company, and the mechanisms to counter external threats to the enterprise.

Keywords: danger of financial economic security, enterprise raid, economic security service.

Постановка проблеми. Поняття економічної безпеки підприємства нерозривно пов'язане з поняттям загрози. Для того щоб здійснювати ефективно управління економічною безпекою, запобігти і попередити наслідки, які можуть спричинити зовнішні загрози, необхідно володіти повною інформацією про загрози останній, як реальні, так і потенційні. А це, своєю чергою, неможливе без чіткого розуміння сутності загрози економічній безпеці підприємства і механізмів протидії їм. Крім того, таких загроз і механізмів їх подолання може бути дуже велика кількість, причому, різноманітних за багатьма параметрами. Тому є актуальною їх класифікація за найсуттєвішими ознаками.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання дослідження загроз фінансовій безпеці підприємства у науковій літературі приділено багато уваги. Зокрема, його розглядали такі науковці, як І.А. Бланк, І.П. Вознюк, К.С. Горячева, М.М. Єрмошенко, Н.О. Микитюк, В.В. Орлова, О.М. Підхонний, О.Л. Пластун і ін. Проте єдиного бачення як щодо визначення сутності загрози фінансово економічної безпеці підприємства, так і стосовно механізмів запобігання загроз на сьогоднішній день немає.

Метою статті є дослідження сутності поняття загрози економічній безпеці підприємства та механізмів протидії цим загрозам, здійснення їх типології за найсуттєвішими ознаками, а також визначення загроз, спільних для більшості сучасних підприємств, у тому числі українських.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в науковій літературі немає єдиного бачення сутності загрози економічній безпеці підприємства. Вчені О.М. Підхонний, Н.О. Микитюк та І.П. Вознюк зазначають, що не будь-які дії, що можуть мати негативні наслідки, слід вважати загрозами, а лише ті, що передбачають порушення законодавчих норм певної галузі права і зумовлюють певну відповідальність осіб, які це здійснюють. Не можемо погодитися з таким твердженням, оскільки загроза не завжди генерується шляхом протиправної діяльності. Наприклад, підвищення кредитної ставки може стати загрозою фінансовій безпеці суб'єкта підприємництва, але це не є порушенням законодавчих норм і не тягне за собою відповідальність певних осіб.

Р.А. Слав'юк вважав – будь-який конфлікт цілей із зовнішнім середовищем або внутрішньою структурою й алгоритмами функціонування.